

Göçebe Özneler: Çağdaş Feminist Kuramda Bedenleşme ve Cinsiyet Farklılığı*

Mujde Kliem

Çeviri: Gizem Atlı

İlk basımının üzerinden geçen on beş yılın ardından Rosi Braidotti'nin *Göçebe Özneler*'inin[†] ikinci basımı, kitabın mirasının yaşıyor olduğunu bizlere açıkça göstermektedir. Oldukça güncel bu genişletilmiş baskı, son zamanlarda feminist kuramı şekillendirmeye başlayan teorik bölünmelerin ve anlaşmazlıkların ötesinde güçlü bir kavramsal temele ve derinlemesine bir teorik yaklaşıma sahip akademik bir çalışma arayanlar için önemli bir başucu kaynağı olmaya devam etmektedir.

Rosi Braidotti, makale derlemesinde, Avrupa felsefesinde ve siyaset teorisinde öznellik oluşumunun genel, güncel ve çok boyutlu bir tartışmasına girmektedir. Deleuzyen göçebelik fikrini daha geniş bir postyapısalcı feminizm anlayışına uygulayarak çağdaş bilimde “kadın öznelliğinin yeniden tanımlanması”na temel sağlayan etkileyici, disiplinler arası bir projeyi kucaklamaktadır. Teorik çerçevesini Foucault'nun iktidarı pozitif bir güç olarak ele alışı üzerine temellendirir ve biyo-iktidar, biyomedikal etik teknolojileri gibi çağdaş konulardan ve tarihsel olaylardan örneklerle açıklanmış feminist kuramdaki önemli meseleleri ele alan kartografik bir yaklaşım geliştirir. Modern özneliğin krizi ve Braidotti'nin kendi deyimiyle “postyapısalcı üniter olmayan özne konusundaki kararsızlık” karşısında bu kitap, sorunsallaştırmanın söylemsel bir alanı sıfatıyla farklılık kavramını vurgulayan yeni bir öznellik paradigması sunmaktadır. Braidotti'ye göre bu yeni feminist öznellik karmaşası, feminist göçebelik tasarısının odağını oluşturmaktadır. Gerçekte öznenin hatalı evrenselliğine eleştirel bir muhalefet hareketiyle sınırlı olmaktan ziyade, karmaşık ve çok katmanlı güç ilişkileri temelinde farklı öznellik biçimlerini vurgulamaktadır. Bu perspektiften bakıldığında Braidotti, kadın öznelliğinin yeniden tanımlanması adına pozitif temel ve özcü sınıflandırmalara bir alternatif olarak cinsiyet farklılığı fikrini analizinin merkezine getirmektedir.

Bu kapsamda, cinsiyet farkına yönelik diyalektik ve asimetrik bakış aksine, kadınlar tarafından bedenleşmiş ve deneyimlenmiş cinsiyet farklılığının araştırılmasını vurgular. Cinsiyet farklılığına dayalı söylemsel bir etiği kadınlığın güçlenme alanı adı altında oluşturma girişiminin hem epistemolojik hem de politik bir hareket olduğunu belirtir. Kadınların bedenleştirdiği farklılığa vurgu yaptığından bunu bir

* **Orijinal Kaynak:** Kliem, Mujde. (2017). “[Rosi Braidotti, Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory](#)”, *Foucault Studies*, No: 17, pp. 247-249. DOI: 10.22439/fs.v0i17.4305

Atıf Şekli: Kliem, Mujde. (2021, Ocak 6). “Göçebe Özneler: Çağdaş Feminist Kuramda Bedenleşme ve Cinsiyet Farklılığı”, Çev. Gizem Atlı, *sosyalbilimler.org*, **Link:** <https://sosyalbilimler.org/gocebe-ozneler>

[†] Söz konusu kitabın Türkçedeki künyesi: Braidotti, Rosi. (2017). *Göçebe Özneler: Çağdaş Feminist Kuramda Bedenleşme ve Cinsiyet Farklılığı*, Çev. Öznur Karakaş, İstanbul: Kolektif Kitap.

göçebe siyasi tasarı diye adlandırmakta ve “kadın kimliği, feminist öznellik ve pozitif cinsiyet farklılığı perspektifinden göçebe geçişlerin radikal epistemolojisi arasındaki bağıntı”yı incelemektedir. Bu kavramsallaştırma ile Braidotti ayrıca ırk, cinsiyet ya da etnisite gibi kimlik kategorilerini diyalektik olmayan, aşkın, sabit olmayan kategoriler olarak incelemek için ayrıntılı ve ihya edici bir entelektüel söylem yaratır. Heteronormativitenin hâkim olduğu anlaşılabilir bir güç matrisine karşı çıkarken, göçebe öznellik vizyonuna geçiş onu direniş ve karşı söylem gibi temel kavramlarla faaliyet gösteren metodolojik çerçeve hakkında bilgilendirir. Bu çerçeve, kimlik politikasının daha geniş bir resminden yola çıkarak cinsiyet farklılığının yapılarının anlaşılmasına ve incelenmesine izin verir.

Braidotti'nin örnekleri sadece epistemolojik bir endişeyi kapsamaz; metodolojik sorun gibi bir konunun üzerinde durarak teorik temelini ampirik alanda işler hâle getirir. Örneğin, “Anneler, Hilkat Garibeleri ve Makineler” adlı bölüm göçebe bir tarzın rizomatik bakış açısından bir metodoloji içinde nasıl benimsendiğini gösteren ilginç bir örnek çalışmadır. Bu, diğer bir deyişle, “düşünce ve yaşam arasında güçlendirilmiş bir bağlantı, düşünce sürecinin varoluşsal gerçekliğe yenilenmiş bir yakınlığı anlamına gelen deneyim ile ilişkili” bir metodolojidir. Bu noktada Braidotti, teorik ve söylemsel yapıların göçebe öznellik üzerindeki etkilerine karşı bilinçli bir tutumla görünüşte bağımsız üç söylemi bir araya getirir: anneler, hilkat garibeleri ve makineleri aynı çatı altına toplayarak onları biyoteknoloji alanında birbirine bağlar. O, yeni üreme teknolojilerine söylemsel alan içindeki farktan atıfta bulunduğunda bu dizilim anlamlı gelmeye başlar. Bu söylemsel alan, analiz sırasındaki metodolojik işaretler hakkında onu bilgilendirir ve çağdaş sosyal ve politik dünyada gücün beden üzerindeki işleyişine meydan okur, kadın kimliğinin sınırlarını müzakere etmenin yeni yollarına kapı açar.

Genel olarak, Braidotti'nin disiplinlerarası çalışması, geleneksel bilim içindeki hegemonik öznellik biçimlerinin güçlü bir eleştirisidir ve feminist teori ve eleştirel kurama önemli bir katkı sağlamaktadır. Çalışmasının teorik açıdan en önemli katkısı kanımca postyapısalcı etikte görülebilir. Örneğin, biyoetik referanslarıyla Braidotti, postyapısalcı bir duruşun nasıl salt görelilikten daha fazlası olduğunu ancak özünde ahlaki açıdan yüklü bir görüşü yansıtabileceğini göstermektedir. Aslında kitabın girişinde Braidotti basitçe göçebe öznelliğin keşfinin “nasıl yaşadığımız —özgürleşmiş veya postfeminist, ileri teknoloji ve yüksek hızlı iletişimiyle çok uluslu küreselleşmiş toplumlarda, sözde serbest sınırlar ve artan sınır kontrolleri, güvenlik önlemleriyle— ve teorik terimler ve söylemlerde yaşanmış deneyime kendimizi nasıl temsil ettiğimiz” arasındaki boşluğu doldurma potansiyeline sahip olduğunu belirterek, bu etik duruşu anlaşılır bir şekilde açıklığa kavuşturmuştur. Dolayısıyla bu çelişki, onu öznenin hegemonik anlayışlarına meydan okumaya motive eden ve bedenleşmiş bir cinsiyet farklılığı perspektifine dikkat çekmeye iten faktördür. Bu kapsamda metodolojisi, postyapısalcı bir arazinin çeşitli diğer bağlamlarda zamanımızın sosyal karmaşaları üzerine düşünebilmek adına kritik bir alan açmak için kullanılabilirliğini göstermeye iyi bir örnektir. Mesela, Foucault'nun iktidar yaklaşımına eşsiz bakış açısı, çağdaş gelişmiş kapitalizmdeki direniş ve dönüşüm biçimlerini tüm karmaşıklıklarıyla eleştirel bir şekilde analiz etmeye bir arka plan sağlamaktadır. Ayrıca, neoliberal güç uygulamalarının diğer bağlamlarında kimliklerin çoğaltılması hakkında önemli bilgiler verme potansiyeline de sahiptir.

Zengin kavramsal temelini yanı sıra, kitap ayrıca güzel bir şekilde yazılmıştır. Güçlü teorik içeriğe

rağmen, Braidotti şiiirsel düzyazı ve akademik dilin başarılı kombinasyonu bir yazı stilini korumayı başarır. Karmaşık kavramları taze ve canlı bir şekilde aktarır ve denemeleri boyunca okuyucusuyla kolayca ilişki kurar. Bana göre bu kitabın özelliklerinden biri de okuyucusuyla olan samimi ve doğrudan etkileşimidir. Bu özellik onu benzersiz, kolay ve aynı zamanda sofistike bir okuma deneyimi haline getirir. Braidotti, “feminizmin kadının cinselliği ya da arzusu ile ilgili olmadığını —değişimle ilgisi olduğunu” belirtmektedir. Son olarak diyebilirim ki ben bu kitabın her açıdan değişim için baştan aşağı bir ilham kaynağı ve feminizmin ilerlemesi için kışkırtıcı bir çağrı olduğunu düşünüyorum.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube’da [@sosbilorg](https://www.facebook.com/sosbilorg) kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*’i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org’da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org’da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.